

JAKUB BŁACHUT*

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE W OBSZARZE MIASTA

SPECIAL ECONOMIC ZONES WITHIN CITY BORDERS

Streszczenie

W latach 90. ub. wieku w Polsce zlokalizowano Specjalne Strefy Ekonomiczne. Motorem tych zdarzeń były przemiany społeczno-polityczne w kraju. Obecnie gminy, na terenie których położone są SSE, mają wysoki wskaźnik absorpcji funduszy unijnych na rozbudowę infrastruktury. Od 1994 r., kiedy to w życie weszła ustawa o Specjalnych Strefach Ekonomicznych na terytorium Polski, aż po dzień dzisiejszy analizowane są skutki i sposób oddziaływania tych stref na otoczenie. W wielu publikacjach podkreśla się pozytywny wpływ stref na gminy, w których zostały rozlokowane.

O ile obszary SSE są położone poza centralnymi układami miejskimi, to mają bezpośredni wpływ na funkcjonowanie przestrzeni śródmiejskich. To dzięki funduszom płynącym ze Specjalnych Stref Ekonomicznych do zasobów miejskich są modernizowane przestrzenie publiczne i infrastruktura.

Słowa kluczowe: Specjalna Strefa Ekonomiczna, Mielecka Specjalna Strefa Ekonomiczna, Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna, Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, Katowice, Mielec, Piotrków Trybunalski

Abstract

In the nineties of last century, the process of creating Special Economic Zones has begun in Poland. These events were initiated by social and political changes in Poland. Presently, communes with Special Economic Zones feature high level of absorption of EU funds that are earmarked to infrastructure development. The manner and results of environmental impact of these have been analysed in Poland since the Act on Special Economic Zones came into effect in 1994. Numerous publications emphasise positive influence that the individual zones exert on the communes within which they have been situated.

Even though Special Economic Zones are located outside city centres, they directly influence the operation of central urban spaces. Thanks to funds from Special Economic Zones, public spaces and infrastructure are modernised. Efficiency of such actions depends on city authorities and persons responsible for designing new city centres.

Keywords: Special Economic Zone, Mielec Special Economic Zone, Łódź Special Economic Zone, Katowice Special Economic Zone, Katowice, Mielec, Piotrków Trybunalski

* Mgr inż. arch. Jakub Błachut, Instytut Projektowania Miast i Regionów, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

1. Podstawy funkcjonowania Specjalnych Stref Ekonomicznych w Polsce

Powolywanie i funkcjonowanie w Polsce obszarów uprzywilejowanych w postaci Specjalnych Stref Ekonomicznych (SSE) datuje się na połowę lat 90. ub. wieku. Obszary szczególnie kwalifikujące się do objęcia taką pomocą finansową to stare okęgi przemysłowe wymagające głębokiej restrukturyzacji (Górnośląski Okręg Przemysłowy, Łódzki, Sudecki oraz Staropolski Centralny Okręg Przemysłowy), miasta o monokulturze przemysłowej (np. Mielec, Wałbrzych, Łódź) oraz zagrożone re-cesją i degradacją społeczną regiony rolnicze zdominowane przez PGR (dawne województwa: elbląskie, koszalińskie, olsztyńskie, słupskie i suwalskie).

Powstawanie i funkcjonowanie Specjalnych Stref Ekonomicznych w Polsce jest oparte na ustawie o Specjalnych Strefach Ekonomicznych¹ oraz rozporządzeniach Rady Ministrów o utworzeniu poszczególnych stref², regulaminach stref i planach zagospodarowania.

2. Oddziaływanie Specjalnej Strefy Ekonomicznej w obszarze Mielca

Jako pierwsza w Polsce powstała Mielecka Specjalna Strefa Ekonomiczna. Położona jest na terenie Staropolskiego i Centralnego Okręgu Przemysłowego (COP). W latach 90. ub. wieku na tym obszarze występowała również koncentracja przemysłów zbrojeniowego i ciężkiego.

Gmina Miejska Mielec posiada wiele korzystnych czynników, które pozwalają na prawidłowy, pożądaný i zrównoważony rozwój tego 65-tysięcznego ośrodka administracyjno-przemysłowego położonego w centrum ziemi mieleckiej. Należą do nich historyczne uwarunkowania przemysłowe, stosunkowo niskie koszty pracy oraz dostępność do wysoko wykwalifikowanych pracowników, pręźnie rozwijające się zakłady wdrażające nowe technologie, zlokalizowane na jej obszarach uprzywilejowanych w postaci SSE.

Specjalna Strefa Ekonomiczna generuje wysokie zatrudnienie i dzięki temu jest tu jedna z najniższych stop bezrobocia w Polsce. Liczne firmy osiadłe w strefie odprowadzają podatki lokalne, a finanse te pozwalają miastu na przygotowanie projektów, które są dofinansowywane z funduszy europejskich w kwocie 26 mln euro.

Konsekwentna realizacja zamierzeń zgodnych ze strategiami rozwoju miasta oraz współpraca z zarządem Specjalnej Strefy Ekonomicznej powodują ciągły napływ inwestycji do miasta. Stwarza to konieczność szukania nowych obszarów w strukturze miasta, które można by było przeznaczyć pod inwestycje przemysłowe.

Problem przebudowy miasta został poddany społecznej weryfikacji. W wyniku badań wykazano, że do najbardziej pożądaných rozwiązań należą: zmiany w układzie komunikacyjnym miasta (72% ankietowanych), uporządkowanie miejskiej gospodarki ściekowo-kanalizacyjnej (ok. 30% ankietowanych) jako aktywność na rzecz ochrony środowiska. W ramach tych działań przebudowano układ komunikacyjny miasta (budowa obwodnicy) oraz miejską oczyszczalnię ścieków. Modernizacje zostały zrealizowane w latach 2005–2007.

Zauważalne ostatnio ożywienie gospodarcze w Polsce ma realny wpływ na Mielec. Wymusiło to na władzach miasta nie tylko zmiany w podejściu do tych inwestycji, ale również działania wspomagające.

3. Oddziaływanie Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej – gmina miejska Piotrków Trybunalski

Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna składa się z 13 podstref, położonych na obszarach następujących miast i gmin: Łódź, Ksawerów, Zgierz, Ozorków, Tomaszów Mazowiecki, Kutno, Łęczyca, Rawa Mazowiecka, Sieradz, Radomsko, Piotrków, Sławno i Wróblew. O atrakcyjności Łódzkiej SSE dla lokowania inwestycji świadczą, oprócz dostępnych ulg i przywilejów podatkowych, następujące czynniki:

- centralne położenie w województwie łódzkim,
- 3-milionowy rynek konsumentów,
- obecność ośrodków naukowo-badawczych,
- dostępność wysoko wykwalifikowanych pracowników,
- niskie koszty pracy,
- dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna,
- wieloletnie tradycje przemysłowe miast województwa.

Generalnie na terenie ŁSSE można prowadzić większość rodzajów działalności produkcyjnej, a także część usług, m.in. transportowe, magazynowe. Rozporządzeniem Rady Ministrów rozszerzono zakres wydawanych zezwoleń w Łódzkiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej w dziedzinie: informatycznej, badawczo-rozwojowej nauk przyrodniczych i technicznych, rachunkowości i kontroli ksiąg, księgowości.

Piotrków Trybunalski to jedna z lokalizacji Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, która posiada jeszcze wolne tereny inwestycyjne. Władze Gminne oraz zarząd ŁSSE jako strategiczny cel ustawiły stworzenie na terenie Piotrkowa Trybunalskiego Centrum Logistycznego Polski Centralnej z racji kluczowego węzła korytarzy transportowych wschód–zachód, północ–południe. W ramach działań na rzecz poprawy atrakcyjności inwestycyjnej gminy Piotrków Trybunalski rozpoczęto modernizację istniejącego systemu komunikacyjnego, częściowo opierając się na funduszach europejskich. W zakres tych działań wchodziła budowa obwodnicy Piotrkowa Trybunalskiego (2005–2008).

Realizacja trasy obwodnicowej znacznie poprawiła system komunikacyjny w mieście. Nastąpiło skrócenie czasu przejazdu przez miasto, zwiększyło się bezpieczeństwo ruchu wskutek podniesienia parametrów technicznych jezdni. Zmniejszył się poziom zanieczyszczenia powietrza emisją spalin oraz zredukowano poziom hałasu. Zrealizowany projekt zwiększył dostępność komunikacyjną miasta, co wpłynie na pewno na rozwój społeczno-gospodarczy miasta i rejonu Piotrkowa Trybunalskiego.

Jednym z ostatnich działań jest modernizacja drogi krajowej nr 12, która obsługuje ruch tranzytowy Kielce–Wrocław oraz Kielce–Poznań i jest głównym szlakiem wyjazdów weekendowych na tereny rekreacyjne położone w Sulejowskim Parku Krajobrazowym. Istniejąca infrastruktura komunikacyjna jest niewystarczająca do przeniesienia – wydaje się – stale rosnącego natężenia ruchu drogowego, zwłaszcza ruchu tranzytowego, który stanowi 40–45% całkowitego ruchu. Brak odpowiedniej płynności ruchu jest istotnym uтрудnieniem w dalszym rozwoju Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

4. Oddziaływania Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej – miasto Gliwice

Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, jeżeli chodzi o powierzchnie, zalicza się do jednej z największych w Polsce oraz jednej z najdłuższych działających. Największą podstrefą działającą w strukturze KSSE jest podstrefa gliwicka. O jej atrakcyjności świadczą – oprócz ulg i przywilejów podatkowych – następujące uwarunkowania:

- prawie 4,5-milionowy rynek konsumentów aglomeracji śląskiej,
- obecność ośrodków naukowo-badawczych z Gliwicami i Katowicami na czele,
- dostępność wysoko wykwalifikowanych pracowników,

- niskie koszty pracy,
- dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna i drogowa – jedna z najlepszych w kraju,
- wieloletnie tradycje przemysłowe.

Tak jak w przypadku Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na terenie KSSE można prowadzić większość rodzajów działalności produkcyjnej, a także część usług, m.in. transportowe, magazynowe. Podobnie też i tutaj Rozporządzeniem Rady Ministrów rozszerzono zakres wydawanych zezwoleń w dziedzinie: informatycznej, badawczo-rozwojowej nauk przyrodniczych i technicznych, rachunkowości i kontroli ksiąg.

W 2006 r. podstrefa gliwicka wyodrębniła nowe tereny w swej strukturze pod Park Technologiczny o nazwie „Tulipan Park”. Na jego terenie został przygotowany obszar pod rozwój firm zajmujących się innowacyjnością w przemyśle. Obszar zlokalizowany został przy drodze krajowej 88 w niedalekim sąsiedztwie autostrady A4. Szybkie połączenie z granicą południową Polski za pomocą sprawnego drogowego układu komunikacyjnego sprawia, że na terenie parku już znalazło swoje siedziby wiele firm.

5. Wnioski

W przypadku prezentowanych lokalizacji można zauważyć przyrost inwestycji w Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Wymienione przykłady są wzorcowe dla prowadzonej polityki regionalnej wspierania rozwoju obszarów depresji gospodarczej po 1989 r.

Na sukces wpłynęła przede wszystkim aktywność lokalnych władz, ale też „czasami realizacja jednej inwestycji może stać się czynnikiem podnoszącym atrakcyjność funkcjonalną i przestrzenną całego regionu wpływając jednoznacznie na wzrost jego konkurencyjności”³. Ten przyrost inwestycji rozpoczął się właśnie wraz z lokalizacją Specjalnych Stref Ekonomicznych w tych obszarach.

Można stwierdzić, że wybrane przykłady umiejscowienia na terenie miast Specjalnych Stref Ekonomicznych w znaczącym stopniu wpłynęły na ich rozwój. Do najważniejszych efektów można zaliczyć:

- znaczące zmniejszenie bezrobocia strukturalnego na obszarze miasta i gminy,
- napływ nowych inwestycji, nowoczesnych technologii,
- adaptacja zaniedbanych obszarów poprzemysłowych,
- budowa nowych obiektów,
- podniesienie poziomu usług administracyjnych,
- dostęp do wyspecjalizowanej kadry zarządzającej,
- wypracowanie mechanizmów współpracy publiczno-prywatnej,
- znacząca poprawa dochodów gminy z podatków gruntowych.

Jednak nie wszystkie zjawiska wynikające z działania SSE można ocenić pozytywnie. Do minusów należy zaliczyć słabą jakość przestrzeni, jaka jest kreowana na terenach SSE oraz nowo powstających parków technologicznych.

Zbyt mało uwagi poświęca się odpowiedniej kompozycji układu. Usytuowanie obiektów wydaje się być podporządkowane jedynie strukturze własnościowej działek. Stąd dość przypadkowa funkcja w poszczególnych sektorach.

Reasumując, jakkolwiek SSE są położone poza centralnymi układami miejskimi, to mają bezpośredni wpływ na funkcjonowanie przestrzeni śródmiejskich. To dzięki funduszom płynącym ze Specjalnych Stref Ekonomicznych do zasobów miejskich są modernizowane przestrzenie publiczne i infrastruktura. Jakość tych działań zależy od władz miasta oraz osób odpowiedzialnych za doskonalenie „serca miasta”.

Prezentowane miasta są dobrymi przykładami rozwoju, biorąc pod uwagę umiejscowienie na ich terenie obszarów uprzywilejowanych w postaci Specjalnych Stref Ekonomicznych. Skuteczne prowadzenie własnej polityki przez samorządy lokalne możliwe jest przez pozyskiwanie środków finansowych płynących z inwestycji w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w postaci podatków.

Przypisy

¹ Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o Specjalnych Strefach Ekonomicznych (Dz. U. Nr 123, poz. 600).

² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2005 r. (Dz. U. Nr 32, poz. 272).

³ E. Węclawowicz-Bilska, *Konkurencyjność miast i regionów jako problem planowania przestrzennego w perspektywie integracji z Unią Europejską*, [w:] *Uwarunkowania regionów i możliwości zwiększania ich atrakcyjności*, Kraków 2003.

1. Rules of operation of Special Economic Zones in Poland

Founding and operation of Special Economic Zones in Poland has begun in mid-nineties of last century. Areas particularly entitled to such help included old industrial areas that required thorough reorganisation (e.g. Górnośląski Okręg Przemysłowy – *Upper Silesian Industrial Area*), cities with industrial monoculture (e.g. Mielec, Łódź), agricultural areas previously dominated by PGRs (State Agricultural Enterprises) threatened with recession and social degradation (previous elbląskie, koszalińskie, olsztyńskie, śląskie and suwalskie regions).

Founding and operation of Special Economic Zones in Poland is based on the Act on Special Economic Zones¹ and on ordinances of the Council of Ministers concerning the creation of particular zones², zone rules and zone development plans.

2. Influence of Special Economic Zone in Mielec

Special Economic Zone in Mielec has been created as the first one in Poland. It is located on the territory of the Staropolski and Centralny Industrial Areas.

The Municipal Commune of Mielec has got several advantages that allow for correct, desirable and sustained development of this city of 65 thousand inhabitants, playing locally the central role. One of crucial advantages of Mielec are dynamically developing companies with new technologies, historical industrial culture, relatively low labour costs and availability of highly qualified employees.

Special Economic Zone generates high employment and therefore the area features one of the lowest unemployment rates in Poland. Several companies located in the Zone pay taxes, thanks to which the city could prepare projects co-financed with EU funds in the amount of 26 million Euro.

Continuous implementation of plans consistent with city development strategies and cooperation with the management of the Special Economic Zone results in attracting investments to the city. As a result, new areas within the city had to be organised for industrial investments. These changes have been implemented in 2005–2007.

3. Influence of Łódź Special Economic Zone – Piotrków Trybunalski municipal commune

Łódź Special Economic Zone consists of 13 sub-zones, including Łódź sub-zone. The attractiveness of Łódź Special Economic Zone is proven by the following factors, besides tax allowances:

- central location in the region,
- 3 millions of consumers,
- several R&D centres,
- availability of highly qualified employees,
- low labour costs,
- well developed technical infrastructure,
- industrial tradition in the region.

Most types of production activities and some services can be conducted on the territory of the Katowice Special Economic Zone. The Ordinance of the Council of Ministers has also extended the range of permissions issued in this zone in IT, R&D in natural sciences and technology, accountancy, except tax declarations and call center.

One of the most recent actions is modernisation of national road no. 12. The existing infrastructure is insufficient for the constantly growing traffic. The modernisation project is co-financed by EU funds.

4. Influence of Katowice Special Economic Zone – city of Gliwice

Katowice Special Economic Zone is one of the biggest in Poland, as well as one of the oldest zones. Gliwice sub-zone is the biggest one in the structure of the Katowice special Economic Zone. Besides tax allowances, the following conditions contribute to its attractiveness:

- market of almost 4,5 millions of consumers in Silesia,
- several R&D centres, mainly in Gliwice and Katowice,
- availability of highly qualified employees,
- low labour costs,
- well developed technical and road infrastructure,
- industrial tradition.

Most types of production activities and some services can be conducted on the territory of the Katowice Special Economic Zone. The Ordinance of the Council of Ministers has also extended the range of permissions issued in this zone in IT, R&D in natural sciences and technology, accountancy.

As a result of these actions, the Gliwice sub-zone prepared new areas in its structure devoted to Technology Park called "Tulipan Park" located in the vicinity of A4 motorway. Several companies already have their offices there, thanks to fast and efficient road infrastructure connecting the zone with Southern border of Poland.

5. Conclusions

In case of presented locations, investment growth can be observed in Special Economic Zones. The presented examples demonstrate mode regional policy of support for the development of economic depression areas after 1989.

This success was achieved mostly thanks to activeness of local authorities. Let me quote: "Sometimes implementation of one investment may become a factor that raises functional and spatial attractiveness of the whole region, thus directly leading to increase of its competitiveness"³. Such increase of investments begun exactly in the moment of locating Special Economic Zones in these areas.

Analysing selected examples, one can see that the fact of locating Special Economic Zones on the territory of the discussed cities considerably influenced their development. The most important effects are the following:

- considerable decrease of structural unemployment,
- influx of new investments and modern technologies,
- adaptation of neglected post-industrial areas,
- construction of new structures,
- increased level of administration services,
- access to qualified management,
- mechanisms of public and private cooperation,
- vital increase of communes' income from land tax.

However, not all processes resulting from the operation of Special Economic Zones are positive. One of considerable drawbacks is poor quality of space that is created there. Not enough attention is paid to proper situation of structures and their quite random function in particular sectors.

Summing up, even though Special Economic Zones are located outside city centres, they directly influence the operation of central urban spaces. Thanks to funds from Special Economic Zones, public spaces and infrastructure are modernised. Efficiency of such actions depends on city authorities and persons responsible for designing new city centres.

The presented areas are good examples of development basing on locating Special Economic zones on their territory. Local authorities can be more efficient thanks to funds coming from taxes, but at the same time, location of Special Economic Zones brings about certain obligations of communes in respect to investors, for instance modernisation of infrastructure, roads or streamlining of administration procedures.

Endnotes

¹ Act of 20 October 1994 concerning Special Economic Zones (Journal of Laws Dz. U. No. 123, item 600).

² Ordinances of the Council of Ministers of 8 February 2005 (Journal of Laws Dz. U. No. 32, item 272).

³ E. Węclawowicz-Bilska, *Konkurencyjność miast i regionów jako problem planowania przestrzennego w perspektywie integracji z Unią Europejską*, [in:] *Uwarunkowania regionów i możliwości zwiększania ich atrakcyjności*, Kraków 2003.

Bibliografia – Bibliography

- [1] Gwosdz K., Jarczewski W., Huculak M., Wiederman K., *Specjalne Strefy Ekonomiczne w Polsce. Założenia a praktyka*, [w:] *Dziesięć lat doświadczeń polskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej*, Mielec 1995–2005.
- [2] Gwosdz K., Jarczewski W., *Relacje między funkcjonowaniem strefy a gminy*, [w:] *Dziesięć lat doświadczeń polskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej*, Mielec 1995–2005.
- [3] Węclawowicz-Bilska E., *Konkurencyjność miast i regionów jako problem planowania przestrzennego w perspektywie integracji z Unią Europejską*, [w:] *Uwarunkowania regionów i możliwości zwiększania ich atrakcyjności*, Kraków 2003.
- [4] Węclawowicz-Bilska E., *Obszary innowacyjne – możliwości i ograniczenia rozwoju przestrzennego w Polsce*, [w:] *Planowanie przestrzenne a wyrównywanie szans w obszarach rozszerzonej Unii Europejskiej*, E. Węclawowicz-Bilska, Z.K. Zuziak (red.), Instytut Projektowania Miast i Regionów, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska, Kraków 2004.

70

[5] www.mielec.pl.

[6] www.LSSE.pl.

[7] www.KSSE.pl.

